

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
სოციალურ და პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

საბაკალავრო პროგრამა: მსოფლიოს სოციალურ-ეკონომიკური და
ტურიზმის გეოგრაფია

მარიამი ფოფხაძე

ჩეხეთის საზოგადოებრივ-გეოგრაფიული დახასიათება

ნაშრომი შესრულებულია მსოფლიოს სოციალურ-ეკონომიკური და
ტურიზმის გეოგრაფიის ბაკალავრის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად

ხელმძღვანელი: ვალერიან მელიქიძე
გეოგრაფიულ მეცნიერებათა კანდიდატი, პროფესორი

თბილისი

2023

ანოტაცია

საბაკალავრო ნაშრომში დახასიათებულია ჩეხეთის რესპუბლიკის საზოგადოებრივი გეოგრაფია. აღწერილია ქვეყნის ზოგადი ცნობები, ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ორგანიზაცია, სახელმწიფო მოწყობა, ეკონომიკური განვითარების დონე, ბუნებრივი რესურსები, მეურნეობის ზოგადი სახე, მოსახლეობის და ქვეყნის ადგილი გლობალურ სისტემებში.

სარჩევი

შესავალი -----	4 გვ.
თავი 1.	
ქვეყნის ფორმირების ისტორია და ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ორგანიზაცია, სახელმწიფო მოწყობა, ეკონომიკის განვითარების დონე -----	5 გვ.
თავი 2.	
ქვეყნის ბუნებრივი რესურსების და პირობების სამეურნეო შეფასება ----	7 გვ.
თავი 3.	
ქვეყნის მოსახლეობა, მოსახლეობის რაოდენობის დინამიკა -----	9 გვ.
თავი 4.	
მეურნეობის ზოგადი მიმოხილვა: ეკონომიკის განვითარების ისტორია, შშპ-ს სტრუქტურა -----	13 გვ.
თავი 5.	
ქვეყნის მეურნეობის სექტორული ანალიზი -----	17 გვ.
თავი 6.	
ჩეხეთის ადგილი გლობალურ სისტემებში და სტრუქტურებში -----	21 გვ.
დასკვნა -----	23 გვ.
დანართი -----	24 გვ.
გამოყენებული ლიტერატურა -----	27 გვ.

შესავალი

წყარო: რუკა¹

ჩეხეთის რესპუბლიკა მდებარეობს ევროპის ცენტრალურ ნაწილში. ესაზღვრება ევროპის 4 სახელმწიფო, ესენია: დასავლეთით გერმანია, ჩრდილო-აღმოსავლეთით პოლონეთი, სამხრეთ-აღმოსავლეთით სლოვაკეთი და სამხრეთით ავსტრია.

ჩეხეთის რესპუბლიკის დედაქალაქი და ასევე დიდი ქალაქი არის პრაღა, ის მდებარეობს ევროპის ცენტრში, რომელიც ოდესღაც ჩეხოსლოვაკიის ნაწილი იყო, 1993 წლამდე სანამ დაიშლებოდა.

ჩეხეთის ფართობი არის 78,8 ათასი კვ.კმ. და ზომით მსგავსია ავსტრიის. ქვეყანა დაყოფილია სამ ისტორიულ რეგიონად - დასავლეთ ბოჰემია, აღმოსავლეთით მორავია და ჩრდილო-დასავლეთით ჩეხური სილეზია - ყველა ერთად აერთიანებს ტრადიციულ ჩეხურ მიწებს. ჩეხეთის საზღვარის უმეტესი ნაწილი მიჰყვება მთის ქედებს. ქვეყნის უმაღლესი მწვერვალი არის სნეჰკა, მისი მდებარეობა ზღვის დონიდან არის 1603 მეტრი, ქვეყნის აღმოსავლეთი ნაწილი მორავია, გამოირჩევა მთიანი ტერიტორიით.²

¹ რუკა - <https://geology.com/world/czech-republic-satellite-image.shtml>

²Maier, K. (2023): [Czech Republic](https://www.arl-international.com/knowledge/country-profiles/czech-republic) - <https://www.arl-international.com/knowledge/country-profiles/czech-republic>

თავი 1

ქვეყნის ფორმირების ისტორია და ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ორგანიზაცია, სახელმწიფო მოწყობა, ეკონომიკური განვითარების დონე

დღევანდელი ჩეხეთის ტერიტორიაზე, ჩვ.წ IV საუკუნეში პირველად მოსახლეები იყვნენ კელტები. კელტურმა ბოიების ტომმა ჩეხეთს ქვეყანას დაარქვეს ლათინური სახელი - ბოჰემია, უფრო მოგვიანებით ახალი წელთაღრიცხვით II საუკუნეში კელტები ჩაანაცვლეს გერმანულმა ტომებმა და სლავმა ხალხმა.

ჩეხეთის სახელმწიფოს არსებობა ადრეული შუა საუკუნეებიდან იწყება. ჩეხეთის მიწები მე-13 საუკუნეში სამეფოდ იქცა და მისმა მნიშვნელობამ პიკს მიაღწია მე-14 საუკუნეში ჩეხეთის მეფისა და რომის იმპერატორის კარლ IV-ის მმართველობის დროს. მან დააარსა უნივერსიტეტი დედაქალაქ პრაღაში 1348 წელს, რომელიც იყო პირველი უმაღლესი სასწავლებელი ალპების ჩრდილოეთით. 1620 წლის შემდეგ ჩეხეთი გახდა ავსტრიის, ხოლო 1867 წლის შემდეგ ავსტრო-უნგრეთის იმპერიის ნაწილი.

ჩეხეთი 1918-1993 წლებში წარმოადგენდა ჩეხოსლოვაკიის ნაწილს. პირველი მსოფლიო ომის შემდეგ გაერთიანდა ცენტრალური ევროპის ორი სახელმწიფო ჩეხეთი და სლოვაკეთი და ჩამოაყალიბეს საპარლამენტო დემოკრატია. მათ უარყვეს ფედერალური სისტემა, ქვეყნის სათავეში ჩეხი ლიდერები იყვნენ და ძირითადად მათ ევალეობოდათ რესპუბლიკის მოსახლეობის მოთხოვნილებების დაკმაყოფილება. ჩეხოსლოვაკიის პირველი პრეზიდენტი იყო ტომაშ გარიგე მასარიკი. მეორე მსოფლიო ომის დასაწყისამდე ნაცისტურმა გერმანიამ დაიკავა ჩეხეთის ტერიტორია და სლოვაკეთი გახდა მოკავშირე ქვეყანა გერმანიის, ხოლო 1945 წელს ნაცისტური ოკუპაციისგან იქნა გათავისუფლებული ჩეხოსლოვაკია და ცოტახანში გახდა მეორე ოკუპაციის მსხვერპლი. ომის შემდეგ 1948 წელს ჩეხოსლოვაკია მოექცა საბჭოთა გავლენის ქვეშ, როდესაც პოსტსაბჭოთა კომუნისტურმა პარტიამ მოაწყო გადატრიალება დაიწყო პოლიტიკური რეპრესიები. ამ პერიოდში დაახლოებით 200 ათასზე მეტი ადამიანი დააკავეს და აღმოჩნდა ციხეში. 50-იანი წლების ბოლოს დაიწყო შემსუბუქება რეპრესიულმა პოლიტიკამ, როდესაც ჩეხოსლოვაკიის პრეზიდენტი გახდა ანტონინ ტოვოტნი, დაიწყო ქვეყანაში ლიბერალიზაციის პროცესი. პრაღის გაზაფხული იყო

პოლიტიკური ლიბერალიზაციისა და მასობრივი პროტესტის პერიოდი ჩეხოსლოვაკიაში, რომელიც დაიწყო 1968 წლის 5 იანვარს და გაგრძელდა 1968 წლის 21 აგვისტომდე. პრადის გაზაფხულის რეფორმები იყო იმდროინდელი პრეზიდენტის ძლიერი მცდელობა, მიეღო დამატებითი უფლებები ჩეხოსლოვაკიის მოქალაქეები ეკონომიკის ნაწილობრივი დეცენტრალიზაციისა და დემოკრატიზაციის აქტში³

1989 წელს “ხავერდოვანი რევოლუციის” შედეგად დამარცხდა კომუნისტური პარტია და დაიწყო დემოკრატიული მმართველობის და საბაზრო ეკონომიკის დაბრუნება. ქვეყნის პრეზიდენტი გახდა დისიდენტი დრამატურგი ვაცლავ ჰაველი, საბოლოოდ 1993 წელს ჩეხოსლოვაკია მშვიდობით გაიყო ჩეხეთისა და სლოვაკეთის რესპუბლიკებად.

პოლიტიკური განვითარება გამოიხატება იმ ძალისხმევით, რომ მიაღწიოს ქვეყნის როგორც ფორმალურ, ისე ფაქტობრივ ინტეგრაციას ევროპულ სტრუქტურებში. 1993 წელს ჩეხეთი გახდა იუნესკოს წევრი, ევროპის საბჭოს წევრი და 1995 წელს გახდა OECD-ის წევრი. 1998 წელს ჩეხეთის პარლამენტმა დაამტკიცა ჩეხეთის ნატოში გაწევრიანება. 1995 წლის 1 თებერვალს ძალაში შევიდა ევროპული შეთანხმება ჩეხეთსა და ევროპულ თანამეგობრობას შორის, ასოცირების დამყარების შესახებ. ჩეხეთი ევროკავშირის წევრი გახდა 2004 წლის 1 მაისს.⁴

ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული მოწყობით ჩეხეთი არის უნიტარული სახელმწიფო. სახელმწიფოს ოფიციალური მეთაური არის პრეზიდენტი, რომელიც პირდაპირი წესით ირჩევა მოქალაქეების მიერ, ხუთი წლის ვადით. პარლამენტი არის ორპალატიანი, საკანონმდებლო უფლებამოსილება: დეპუტატთა პალატა 200 წევრით შედგება, ირჩევენ ოთხი წლის ვადით და სენატი 81 წევრისგან შედგება, ირჩევენ ექვსი წლის ვადით. ადმასრულებელი ხელისუფლება შედგება მთავრობისგან, რომელიც დაყოფილია სამინისტროებად.⁵

მიუხედავად იმისა, რომ ქვეყანა არის ევროკავშირის ეკონომიკის ნაწილი, ჩეხეთი იყენებს თავის ვალუტას - ჩეხურ კრონას და აქვს საკმაოდ სტაბილური ეკონომიკა რაც

---

³ A Brief History of the Czech Republic - [https://www.czechuniversities.com/article/a-brief-history-of-the-czech-republic#:~:text=On%20January%201%2C%201993%2C%20Czechoslovakia,and%20the%20EU%20\(2004\)](https://www.czechuniversities.com/article/a-brief-history-of-the-czech-republic#:~:text=On%20January%201%2C%201993%2C%20Czechoslovakia,and%20the%20EU%20(2004))

⁴ Maier, K. (2023): [Czech Republic](https://www.arl-international.com/knowledge/country-profiles/czech-republic) - <https://www.arl-international.com/knowledge/country-profiles/czech-republic>

⁵ Czechia - <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/czechia/#geography>

გულისხმობს შემდეგს: ქვეყნის ეკონომიკა ძირითადად დამოკიდებულია ისეთი სერვისების ექსპორტზე როგორც არის, მაღალტექნოლოგიური ინჟინერია, ელექტრონიკა, ავტომობილები და მანქანათმშენებლობა, ეს ყველაფერი შეადგენს მთლიანი შიდა პროდუქტის 60%. დარჩენილ ნაწილს შეადგენს მრეწველობის სექტორი. სოფლის მეურნეობა შეადგენს ქვეყნის მთლიანი შიდა პროდუქტის 2,5%, ისეთ პროდუქტებს მოიცავს, როგორც არის მარცვლეული, მცენარეული ზეთები და სვია. ჩეხეთზე შეგვიძლია ვთქვათ ამ ინფორმაციაზე დაყრდნობით, რომ მიეკუთვნება ინდუსტრიულ საზოგადოებას.

თავი 2

ქვეყნის ბუნებრივი რესურსების და პირობების სამეურნეო შეფასება

ჩეხეთის რესპუბლიკის ბუნებრივი რესურსების დიდ ნაწილს წარმოადგენს, ხე-ტყე, ქვანახშირი, გრაფიტი, რკინა, თიხა. ფოლადის და ქვანახშირის წარმოებას ქვეყანაში როგორც რეგიონალური, ისე შიდა მნიშვნელობა აქვს.

ჩეხეთს აქვს სხვადასხვა სახის მინერალების საბადოები მთელი ქვეყნის მასშტაბით. ქვეყანაში შეფასებულია დაახლოებით 41,6 მილიონი ტონა ყავისფერი ქვანახშირი, რომელიც ითვლება მაღალ ხარისხიანად. ასევე ვარაუდობენ, რომ ქვეყანას აქვს 750 მილიონ ტონაზე მეტი ნახშირის მარაგი, რომელიც ითვლება ყველაზე მაღალი ღირებულებით მთელ ქვეყანაში.⁶

ნახშირის უმეტესი ნაწილი მოიპოვება ჩრდილო-აღმოსავლეთში მდებარე "ოსტრავა-კარვინას" ქვანახშირის ველზე. ნახშირის წარმოება სწრაფად მე-20 საუკუნეში გაიზარდა დაახლოებით 50-ანი წლებიდან. მაგრამ 1990 წლიდან უკვე დაიწყო შემცირება რესურსის, რადგან ინდუსტრია დადგა პრივატიზაციის წინაშე. ქვანახშირს გამოიყენებენ თბო ელექტრო სადგურებში, და ასევე ქიმიურ მრეწველობაში. სლოვაკეთის საზღვარზე

---

⁶ Natural Resources of Czech republic 2019 - <https://www.worldatlas.com/articles/what-are-the-major-natural-resources-of-the-czech-republic.html#:~:text=The%20country%20is%20blessed%20with,and%20coal%20among%20many%20others.>

იწარმოება მცირე რაოდენობით ბუნებრივი აირი და ნავთობი. რუსეთიდან მილსადენებით შემოაქვს ქვეყანას ნავთობი და ბუნებრივი აირი. ქვეყნის დამოკიდებულება ქვანახშირზე ოდნავ შეამცირა ატომური ელექტროსადგურის არსებობამ. მაგრამ ჩეხეთის რესპუბლიკის ელექტროენერჯის დაახლოებით 3/4 იყენებს ბუნებრივ წიაღისეულს.

2019 წელს ჩეხეთი მსოფლიოში თეთრი თიხის წარმოებით იყო მეოთხე ქვეყანა და მეათე ადგილზე იყო ბენტონიტის წარმოებით. ქვეყანა აწარმოებს დამუშავებული ლითონის პროდუქტებს, როგორც არის ტყვია, რკინა, ნახევრად დამუშავებული ფოლადი, მეორადი ალუმინი. მინერალური საწვავის და მასთან დაკავშირებული მასალების წარმოება მოიცავს ნახშირს ნედლ ნავთობს, ბუნებრივ აირს, რაფინირებულ ნავთობპროდუქტებს და ურანს. წიაღისეულის გადამამუშაველი ობიექტების უმრავლესობა არის კერძო საკუთრებაში.

ტყის რესურსი ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ბუნებრივ რესურს წარმოადგენს ჩეხეთისთვის. ის მოიცავს მთლიანი მიწის ფართობის 33,8%-ს დაახლოებით 2.66 მლნ ჰექტარს. ტყეს ახასიათებს ბუნებრივი განახლება. ტყის უმეტესი ნაწილი არის დაცული ტერიტორიების საკუთრებაში, როგორც არის სუმავას ეროვნული ტყე-პარკი და იუნესკოს ბიოსფერული ნაკრძალი. ქვეყანა აწარმოებს დაახლოებით 572,1 მლნ კუბურ ფუტ მრგვალ ხეს, ხოლო ქაღალდისთვის ხის დამუშავება შეადგენს დაახლოებით 3,5 მლრდ აშშ დოლარს.

ნავთობის და გაზის რესურსი - ქვეყანაში ნავთობის მოპოვება დაიწყო მე-20 საუკუნეში, ხოლო პირველი კომერციული ექსპლუატაცია დაიწყო 1919 წელს. 2005 წელს ქვეყანამ მოიპოვა დაახლოებით 12,028,175 კუბური ფუტი ნედლი ნავთობი და დაახლოებით 3,487 მილიონი კუბური ფუტი ბუნებრივი აირი. კიდევ ერთი რეგიონი, რომელიც სავარაუდოდ ინახავს ნავთობის საბადოებს, მოიცავს კარპატების წინა ნაწილს და კვლევა ჯერ კიდევ მიმდინარეობს.⁷

---

⁷ Natural Resources of Czech Republic 2019 - <https://www.worldatlas.com/articles/what-are-the-major-natural-resources-of-the-czech-republic.html#:~:text=The%20country%20is%20blessed%20with,and%20coal%20among%20many%20others.>

თავი 3

ქვეყნის მოსახლეობა, მოსახლეობის რაოდენობის დინამიკა

ჩეხეთის მოსახლეობა გაეროს მონაცემების საფუძველზე შეადგენს 10,767,899-ს. გაეროს მონაცემებით, ჩეხეთის მოსახლეობა 2020 წლის შუა რიცხვებში 10,708,981 ადამიანს შეადგენდა. ქვეყანა ხასიათდება ჩვეულებრივ მცირე მუნიციპალიტეტების დიდი რაოდენობით და მოსახლეობის თანაბარი განაწილებით.

ომისშემდგომ პერიოდში დემოგრაფიული განვითარება არათანაბარი იყო. ეს დიდ წილად განპირობებული იყო მთავრობის მიერ შემუშავებული ზომებით, რომლებიც მიზნად ისახავდა შობადობის გაზრდას, მაგ. შვილობილი ოჯახებისთვის ბინების გამოყოფით, დეკრეტული შვებულების ვადის გაგრძელებით, ახალდაქორწინებული წყვილებისთვის ხელსაყრელი სესხების შეთავაზებით.

1989 წლის შემდეგ დემოგრაფიული პროცესები დასავლეთ ევროპის სტანდარტებთან, შესაბამისობაში მოვიდა: გაიზარდა სიცოცხლის ხანგრძლივობა, შობადობის კოეფიციენტი დაეცა, გაიზარდა ქორწინების ასაკი და პირველი შვილის გაჩენის ქალთა ასაკი. 1996 წელს შობადობის საერთო კოეფიციენტი (ერთ ქალზე ბავშვების საშუალო რაოდენობა) დაეცა 1.2-ზე ქვემოთ.. მხოლოდ 2004 წელს შობადობამ გადააჭარბა 1.2 ბავშვს ქალზე და დაბადებული ბავშვების რაოდენობა 100 ათასამდე გაიზარდა. ნაყოფიერების და შობადობის ეს ზრდა, უპირველეს ყოვლისა, განპირობებული იყო იმით, რომ 70-იანი წლების ქალების დიდმა ნაწილმა მიაღწიეს რეპროდუქციულ ასაკს. ბოლო წლებში შობადობის საერთო მაჩვენებელი ქალზე 1,7 ბავშვია. 2020 წელს ჩეხეთში 110,2 ათასი ბავშვი დაიბადა; დედების საშუალო ასაკი პირველი შვილის დაბადებისას სტაბილურად იზრდება 1990-იანი წლებიდან და მიაღწია 28,5 წელს 2020 წელს. ქორწინების გარეშე დაბადებულთა წილი ასევე მნიშვნელოვნად გაიზარდა 1990-იანი წლებიდან (49% 2020 წელს). დაბადებისას სიცოცხლის ხანგრძლივობას აქვს გრძელვადიანი ზრდის ტენდენცია, თუმცა, 2020 წელს, ომისშემდგომ ისტორიაში

პირველად, ის წინა წელთან შედარებით დაეცა Covid-19-ის პანდემიის გამო (მამაკაცებში ეს იყო 75,3 წელი და 81.4 წელი ქალებში 2020 წელს).⁸

საერთაშორისო მიგრაციის ბუნება მნიშვნელოვნად შეიცვალა 1990-იან წლებში - სამი ფაზა შეიძლება განვასხვავოთ ჩეხეთის რესპუბლიკის საზღვრებში მიგრაციის შესახებ. ემიგრანტებისა და იმიგრანტების რაოდენობა გაიზარდა 1990 წელს, მაგრამ მიგრაციის ბალანსი მაშინდელ უცხო ქვეყნებთან კვლავ უარყოფითი იყო. 1991 წლიდან ჩეხეთი გახდა პოზიტიური წმინდა მიგრაციის მქონე ქვეყანა, ძირითადად დაბრუნების მიგრაციის ტალღის გამო. ეს პერიოდი დასრულდა 1992 წელს როდესაც საბოლოოდ დაიშალა ჩეხოსლოვაკია და მოსახლეობა ჩეხეთში და სლოვაკეთში გადანაწილდა. ძლიერი მიგრაცია ჯერ კიდევ 1993 წელს მიმდინარეობდა, სახელმწიფოებიდან ემიგრანტების რაოდენობა გაიზარდა 1993 წლიდან ათწლეულის პირველ ნახევარში და შემცირდა 1997 წლამდე მიგრაციული ნაკადები. ჩეხეთის რესპუბლიკაში ემიგრანტების რაოდენობა 1990-იანი წლების მეორე ნახევარში დასტაბილურდა და დაახლოებით 10000-ს შეადგენს ყოველწლიურად (მიგრაციის განვითარების მესამე ეტაპი). შრომითი მიგრაცია გახდა ჩეხეთის რესპუბლიკაში გადასვლის მთავარი მიზეზი. ამიტომ შეიცვალა უცხოელთა შემადგენლობა საცხოვრებელი სტატუსის ტიპის მიხედვით.⁹

2023 წლის 1 იანვრის მდგომარეობით, ჩეხეთის რესპუბლიკის მოსახლეობა შეადგენდა 10,721,315 ადამიანს. ეს არის 0,07%-ით (7,393 ადამიანი) ზრდა წინა წლის 10,713,922 მოსახლეობასთან შედარებით. 2022 წელს ბუნებრივი მატება დადებითი იყო, რადგან დაბადებულთა რაოდენობამ დაღუპულთა რაოდენობას 1,286 ადამიანით გადააჭარბა. გარე მიგრაციის გამო მოსახლეობა 6107-ით გაიზარდა. მთლიანი მოსახლეობის სქესობრივი თანაფარდობა 964 მამაკაცი 1000 ქალზე, რაც უფრო დაბალია, ვიდრე გლობალური სქესის თანაფარდობა. გლობალური სქესის თანაფარდობა მსოფლიოში იყო დაახლოებით 1016 მამაკაცი 1000 ქალი 2022 წლის მონაცემებით. 2023 წელს ბუნებრივი

---

⁸ Population: demographic situation, languages and religions, 2023, 7 february - <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/czech-republic/population-demographic-situation-languages-and-religions>

⁹ Bartonova, D 2009 - Development of national structure of population in the Czech Republic and impact of international migration of foreigners after 1990 - https://karolinum.cz/data/clanek/9164/geographica_1-2_09.145-158.pdf

მატება მოსალოდნელია რომ იქნება დადებითი, რადგან შობადობის რაოდენობა გარდაცვლილთა რაოდენობას 1,287ადმიანით გადააჭარბებს. თუ გარე მიგრაცია წინა წლის დონეზე დარჩება, მიგრაციული მიზეზების გამო მოსახლეობა 6,111-ით გაიზრდება. ეს ნიშნავს იმას, რომ იმ ადამიანების რაოდენობა, რომლებიც გადადიან ჩეხეთში (რომელშიც ისინი არ არიან მკვიდრნი), რათა დასახლდნენ იქ, როგორც მუდმივი ემიგრანტები, ჭარბობს იმ ადამიანების რაოდენობას, რომლებიც ტოვებენ ჩეხეთს სხვა ქვეყანაში სამუდამოდ დასახლებლად (ემიგრანტები)¹⁰ (იხილეთ დანართი #1).

მოსახლეობის სქესის მიხედვით ქალთა რაოდენობა ოდნავ მეტია, რომელთა წილი 50,7% იყო. მამაკაცებმა და ქალებმა არათანაბრად შეიტანეს წვლილი მთლიანი მოსახლეობის 0.8%-ით ზრდაში 2011 წლის ბოლო აღწერის შემდეგ, 1.5%-ით გაიზარდა მამრობითი სქესის რაოდენობა და მხოლოდ 0.2%-ით გაიზარდა ქალის რაოდენობა. 2022 წლის მონაცემებზე დაყრდნობით ქალთა რაოდენობა მამაკაცებზე 1,7% მეტია.

15 წელს ზემოთ ასაკის მოსახლეობის 32.1% არის მარტოხელა, ხოლო 45.6% დაქორწინებული. იყო დიდი განსხვავებები მამაკაცებსა და ქალებს შორის, 37.5% მამაკაცები და 26.9% ქალები არიან მარტოხელები. საპირისპირო უთანასწორობა არის დაქვრივებულებს შორის, სადაც 2.9% არიან მამაკაცები და 13.3% ქალები. სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივობა ჩეხეთში ორივე სქესში არის 79,9 წელი, ქალებში არის 82,4 წელი, ხოლო მამაკაცებში 77,3 წელი. (იხილეთ დანართი #2)

2021 წლის აღწერის შედეგების მიხედვით, სამუშაო ძალაში შემავალი პირების რაოდენობა (დასაქმებული და უმუშევარი) გაიზარდა თითქმის 5.6 მილიონამდე, რაც შეადგენს აღრიცხული ეკონომიკური აქტივობის მქონე მოსახლეობის 53.5%-ს. დაფიქსირებული ეკონომიკური აქტივობით პირველად 1991 წლის აღწერის შემდეგ, დასაქმებული მოსახლეობის წილმა კვლავ გადააჭარბა მთლიანი მოსახლეობის 50%-ს. 2011 წლის აღწერასთან შედარებით, მომუშავე პენსიონერთა რაოდენობა გაორმაგდა, 2021 წელს უკვე იყო 566 000, რაც წარმოადგენს მთლიანი დასაქმებული მოსახლეობის 10.7%-ს. სამუშაო ძალის ფარგლებს გარეთ, დაფიქსირდა ეკონომიკური აქტივობის მქონე პირთა

¹⁰ Czech Republic population, 2023 - https://countrymeters.info/en/Czech_Republic

46,5%, რომელთაგან თითქმის ნახევარი არ იყო მომუშავე პენსიონერები, ხოლო მესამედზე ნაკლები იყვნენ სტუდენტები.¹¹

2021 წელს ჩატარებული აღწერით ჩეხეთის ეთნიკური შემადგენლობა შეადგენს შემდეგს : ჩეხები 57,3%, მორავიელები 3,4%, სხვა 7,7%, დაუზუსტებელი 31,6%. ხოლო ენობრივი შემადგენლობა : ჩეხურ ენაზე (ოფიციალური) მოსაუბრეები არიან 88,4%, სლოვაკურზე 1,5%, სხვა 2,6%, დაუზუსტებელი 7,2%. (იხილეთ დანართი#3).

რელიგიური შემადგენლობა ჩეხეთის: კათოლიკეები 7%, სხვა მორწმუნეები, რომლებიც მიეკუთვნებიან ეკლესიას ან რელიგიურ საზოგადოებას 6% (მოიცავს ევანგელურ გაერთიანებულ ძმთა ეკლესიას და ჩეხოსლოვაკიის ჰუსიტის ეკლესიას), მორწმუნეები, რომლებიც არ არიან დაკავშირებული რელიგიურ საზოგადოებასთან 9,1%, არცერთი 47,8%, დაუზუსტებელი 30,1%.¹²

ურბანიზაცია - ამჟამად ჩეხეთის მოსახლეობის 73,5 % ქალაქად ცხოვრობს, 2019 წლის მოსახლეობის სიმჭიდროვე ჩეხეთში არის 138 ადამიანი კმ²-ზე (358 ადამიანი 1 კვ.მ-ზე), 2021 წელს ჩეხეთის რესპუბლიკაში ურბანული მოსახლეობის წილი თითქმის უცვლელი დარჩა და დაახლოებით 74,21 პროცენტი იყო. მიუხედავად ამისა, 2021 წელი კვლავ წარმოადგენს წილის პიკს ჩეხეთის რესპუბლიკაში.¹³ მოსახლეობის რაოდენობით, სამი დიდი ქალაქი გამოირჩევა - პრაღა, ბრნო, ოსტრავა .¹⁴ (იხილეთ დანართი #4).

ჩეხეთის რესპუბლიკას ისევე, როგორც სხვა ევროპის ქვეყნების უმეტესობას, ემუქრება დემოგრაფიული დაბერება. 2020 წელს 0-14 ასაკის მოსახლეობა ქვეყნის 16,1 % შეადგენდა, 15-64 წლამდე ასაკის 63,8% და 65 წელს ზევით 20,2%-ს. განვითარების პროგნოზით, მოსახლეობა დაბერდება ძირითადად უფრო მაღალი ასაკობრივი ჯგუფების გამო, ანუ გაიზრდება ხანდაზმულთა რაოდენობა და შემცირდება მოსახლეობის პროდუქტიული (15დან 65მდე) ნაწილის წილი.¹⁵

¹¹ Census 2021 - <https://www.scitani.cz/results>

¹² Czech population - <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/czechia/#military-and-security>

¹³ urbanization - <https://www.statista.com/statistics/455811/urbanization-in-czech-republic/#:~:text=In%202021%2C%20the%20share%20of,unchanged%20at%20around%2074.21%20percent.>

¹⁴ Largest cities in Czechia - <https://www.worldometers.info/demographics/czechia-demographics/#median-age>

¹⁵ Demografic population agien 2023 - <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/czech-republic/population-demographic-situation-languages-and-religions>

თავი 4

მეურნეობის ზოგადი მიმოხილვა: ეკონომიკის განვითარების ისტორია, მშპ-ს სტრუქტურა

ჩეხეთი არის ქვეყანა, რომელსაც აქვს განვითარებული ექსპორტზე ორიენტირებული საბაზრო ეკონომიკა. ძირითადი ინდუსტრიები მოიცავს ქიმიურ მრეწველობას, ინჟინერიას, კვების გადამამუშავებელ და მეტალურგიულ მრეწველობას. ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ექსპორტისთვის ყველაზე მნიშვნელოვანია საავტომობილო ინდუსტრია.

1989 წელს კომუნისტური მმართველობის დემონტაჟი ჩეხებისთვის ისტორიულ გამოწვევად იქცა. მცირე ბიზნესის ფენომენალური ზრდა 1990-92 წლებში იყო სიგნალი იმისა, რომ ჩეხური კაპიტალიზმი დავიწყებული არ იყო. ეს განვითარება, რომელიც არ არის მთავრობის მხარდაჭერით, დღეს რჩება ყველაზე პროდუქტიულ იმპულსად ჩეხეთის კაპიტალისტური გადასვლისთვის. ევროკავშირის არსებობით ბევრად უფრო ადვილი იყო დასავლეთში სანდო ალიანსების პოვნა, ვიდრე ყოველ ქვეყანასთან ცალ-ცალკე ახალი გაერთიანებების აგება. 1993 წელს დიდი ყოყმანის შემდეგ ჩეხეთი გახდა CEFTA-ს წევრი. მით სახელმწიფომ უარი თქვა აღმოსავლეთთან სავაჭრო ურთიერთობაზე. ჩეხეთის საგარეო ვაჭრობის გადასვლა, აღმოსავლეთიდან დასავლეთისკენ დასრულდა უკვე 1994 წელს.¹⁶

1991 წლის 1 იანვარს მიღებული დებულებები ადგენს საბაზრო ეკონომიკის წინაპირობებს. ორი სხვა ქვეყნის მსგავსად, CSR-მა მიაღწია დადებით შედეგებს: შეიქმნა ფასების უფრო რაციონალური სისტემა; გაცვლითი კურსი მეტ-ნაკლებად სტაბილური იყო; მანამდე არსებული დეფიციტი თანდათან აღმოიფხვრა; მომხმარებლებმა მიიღეს პროდუქციის უფრო დიდი არჩევანი; კერძო სექტორმა დაიწყო ფართოვდებოდა. თუმცა, წარმატებები მიღწეული იყო ძალიან მაღალი სოციალური ხარჯებით. ტრანსფორმაციის პირველ სამ წელიწადში (1991-3) ჩეხეთის რესპუბლიკაში (CR) მშპ შემცირდა 21,8 პროცენტით; სამრეწველო წარმოება კიდევ უფრო შემცირდა, 34,8 პროცენტით. სხვა ორი სუბიექტური ქვეყნებისა და სლოვაკეთისგან განსხვავებით, უმუშევრობა ჩეხეთში

---

¹⁶ Vladimír Benáček 2001 HISTORY OF CZECH ECONOMIC AND POLITICAL ALIGNMENTS VIEWED AS A TRANSITION - <https://benacek.net/hist%20kniha2.pdf>

მხოლოდ ზომიერად გაიზარდა. 1991 წელს ინფლაცია გაიზარდა 56,6 პროცენტით, 1992 წელს შემცირდა 11,1 პროცენტამდე და კვლავ გაიზარდა 1993 წელს 20,8 პროცენტამდე. რეალური ხელფასები ქვეყანაში 1991 წელს შემცირდა 26,3 პროცენტით; თუ დაემატება 1990 წელს რეალური ხელფასების კლებას (5,5 პროცენტი), მთლიანი კლება 31,8 პროცენტს შეადგენს. აქ ნახსენები სხვა ინდიკატორებისგან განსხვავებით, რეალურმა ხელფასმა დაიწყო მატება 1992 წელს ძლიერი ტემპით 10.3 პროცენტით. აღნიშნული ფიგურები ძირითადად იმაზე უარესი იყო, ვიდრე ივარაუდებდნენ.

ეკონომიკურ ზრდაზე მსჯელობისას არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ ქვეყანას ჰქონდა გარკვეული უპირატესობები განხილულ სხვა ეკონომიკებთან შედარებით. მან მოახერხა უმუშევრობის დაბალი დონის შენარჩუნება. 1994 წელს მოხდა ეკონომიკური ზრდის შებრუნება; 1995 და 1996 წლებში მშპ-მ და სამრეწველო წარმოებამ დაიწყო ზრდა და მიაღწიეს მყარ მაჩვენებლებს. თუმცა, 1997 წელს მშპ გაიზარდა 1 პროცენტით. 1994-6 წლებში კერძო მოხმარება და ინვესტიციები ეკონომიკური ზრდის მთავარი მამოძრავებელი ძალა იყო. კერძო მოხმარების, მომსახურების ზრდამ გამოიწვია რეალური ხელფასების ზრდა, რომელმაც მშპ-ზე ადრე დაიწყო მატება. მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა საინვესტიციო ბუმმა, რომელიც დაიწყო 1993 წელს ეკონომიკის რესტრუქტურის დაწყებასთან დაკავშირებით. 1994 წელს ფიქსირებული ინვესტიციების მაჩვენებელი იყო 30 პროცენტი, 1995 წელს გაიზარდა 32,2 პროცენტამდე. ინვესტიციების მაღალმა დონემ განაპირობა დაზოგვის მაღალი მაჩვენებელი: 1994 წელს ეს იყო 20,3 პროცენტი, ხოლო 1995 წელს მთლიანი ეროვნული შემოსავლის 23,6 პროცენტი. ინვესტიციების მაღალ დონეს ასევე ხელი შეუწყო უცხოური კაპიტალის შემოდინებამ. 1995 წელს პირდაპირმა უცხოურმა ინვესტიციებმა მიაღწია პიკს; და იყო 2500 მილიონი აშშ დოლარი, რაც წინა წელს თითქმის სამჯერ აღემატება. 1996 წელს ის 1500 მილიონ დოლარამდე შემცირდა. ზედმეტია იმის თქმა, რომ ამ კაპიტალის შემოდინებამ გაააქტიურა სამშენებლო ინდუსტრია.¹⁷

ჩეხეთი ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის პოსტკომუნისტური სახელმწიფოებიდან ერთ-ერთი ყველაზე სტაბილური და წარმატებულია. როგორც

---

¹⁷ Jan adam, SOCIAL COSTS OF TRANSFORMATION TO A MARKET ECONOMY IN POST-SOCIALIST COUNTRIES

ევროკავშირის წევრი, ხელსაყრელი მდებარეობით ევროპის ცენტრში, შედარებით დაბალი ღირებულების სტრუქტურით და კარგად კვალიფიცირებული სამუშაო ძალით, ჩეხეთი მიმზიდველი ადგილია უცხოური ინვესტიციებისთვის. მცირე, ღია, ექსპორტზე ორიენტირებული ჩეხეთის ეკონომიკა ყოველწლიურად იზრდებოდა 6%-ით 2005-2007 წლებში და 2.5%-ით 2008 წელს. კონსერვატიული ჩეხეთის ფინანსური სისტემა შედარებით კარგი იყო 2009 წლის განმავლობაში. მიუხედავად ამისა, რეალური ეკონომიკა 2009 წელს შემცირდა 4.1%-ი, ძირითადად საგარეო მოთხოვნის მნიშვნელოვანი ვარდნის გამო, რადგან ჩეხეთის რესპუბლიკის ძირითადი საექსპორტო ბაზრებმა უკან დახევა დაიწყო. 2010 წელს მშპ გაიზარდა 2.4%-ით, რაც გამოწვეული იყო გერმანიიდან საგარეო მოთხოვნის აღდგენით.¹⁸

ქვეყანას აქვს სტაბილური საბაზრო ეკონომიკა და 2017 წელს დაფიქსირდა ზრდის ტემპი დაახლოებით 4.3 პროცენტით. ეს განსაკუთრებით აღსანიშნავია წინა წლებში დაფიქსირებული უარყოფითი ზრდის გათვალისწინებით. სტაბილური ზრდის შედეგად, ქვეყანას აქვს უმუშევრობისა და ახალგაზრდების უმუშევრობის ყველაზე დაბალი მაჩვენებელი ევროკავშირის წევრ ქვეყნებს შორის. მრეწველობის სექტორი, რომელიც ძირითადად ავტო ინდუსტრიისგან შედგება, შეადგენს ქვეყნის მშპ-ს დაახლოებით 38 პროცენტს, ხოლო მომსახურების სექტორი და სოფლის მეურნეობის ინდუსტრია შეადგენს სახელმწიფოს მთლიანი შიდა პროდუქტის დაახლოებით 60 პროცენტს და 2,5 პროცენტს, შესაბამისად.

2017 წელს ჩეხეთის რესპუბლიკამ დაახლოებით 180 მილიარდი აშშ დოლარის საქონლის ექსპორტი მოახდინა და დაახლოებით 162 მილიარდი აშშ დოლარის ღირებულების საქონელი შემოიტანა, რითაც მისი სავაჭრო ბალანსი გაშავდა. ყველაზე მნიშვნელოვანი საექსპორტო და იმპორტის პარტნიორი გერმანიაა, რომელიც ქვეყნის ექსპორტისა და იმპორტის დაახლოებით მესამედს შეადგენს.¹⁹

როგორც გასულ წელს, ისე 2021 წელს ჩეხეთში ისევ იფეთქა Covid პანდემიამ, მიუხედავად იმისა, რომ ეკონომიკა განახლდა 2021 წელს (მთლიანი შიდა პროდუქტი 2021 წელს წლიურად 3,6%-ით გაიზარდა და სამრეწველო წარმოება გაიზარდა 6,4%-ით),

¹⁸ Czech Republic Economy stats - <https://www.nationmaster.com/country-info/profiles/Czech-Republic/Economy>

¹⁹ Czech Republic - <https://www.statista.com/topics/3868/czech-republic/#topicOverview>

ეროვნულ ეკონომიკას უწევს გაუმკლავდეს მაღალ ინფლაციას და მზარდ ფასებს. 2021 წელს საშუალო ინფლაციის დონემ 3,8% შეადგინა, რაც 0,6%-ით მეტია 2020 წელთან შედარებით (ეს იყო საშუალო წლიური ინფლაციის ყველაზე მაღალი მაჩვენებელი 2008 წლის შემდეგ). 2022 წლის იანვარში სამომხმარებლო ფასები გასულ იანვართან შედარებით თითქმის 10%-ით გაიზარდა. ეს ყველაზე მეტია 1998 წლის ივლისის შემდეგ (იმ დროს, წლიური ფასების ზრდამ 10,4%-ს მიაღწია). სამომხმარებლო ფასების ზრდამ ყველაზე დიდი გავლენა საბინაო ფასებზე იქონია, განსაკუთრებით გამვირდა ენერჯია, სურსათი და საწვავი. თუმცა, ფასები გაიზარდა სამომხმარებლო კალათის თითქმის ყველა პროდუქტზე.²⁰

ჩეხეთის ეკონომიკა 2022 წელს 2,5 პროცენტით გაიზარდა, რაც დიდწილად გამოწვეული იყო ინვესტიციების ზრდის შთამბეჭდავი ტემპით 6,2 პროცენტით, მიუხედავად გამკაცრებული საბანკო სესხებისა და გაზრდილი დაფინანსების ხარჯებისა. ამავდროულად, ეკონომიკამ განიცადა ტექნიკური უკან დახვევა წლის მეორე ნახევარში, რაც ძირითადად გამოწვეული იყო შინამეურნეობების მოხმარების შემცირებით, განკარგავდით შემოსავლების შემცირების გამო. HICP ინფლაციის მაჩვენებელი შემცირდა 18,4 პროცენტიდან თებერვალში წლის ანალოგიურ პერიოდთან შედარებით 16,5 პროცენტამდე 2023 წლის მარტში, საბაზო ინფლაცია 12,8 პროცენტით. 2023 წელს ეკონომიკური სტაგნაციის პერიოდია მოსალოდნელი, მშპ 0,1 პროცენტით შემცირდება. 2024 წელს მოსალოდნელია 2.9 პროცენტის ზრდა, რაც გამყარებული იქნება მაღალი ექსპორტით.(იხილეთ დანართი #5). მოსალოდნელია, რომ საყოფაცხოვრებო მოხმარება გაძლიერდება ნომინალური ხელფასების ძლიერი ზრდის გამო, რაც ასახავს შრომის მჭიდრო ბაზრებს და საავტომობილო ინდუსტრიაში ნომინალური ხელფასების მნიშვნელოვან ზრდას. დაბალმა ინფლაციამ უნდა გააუმჯობესოს მომხმარებელთა ნდობა და გაზარდოს კერძო და სახელმწიფო ინვესტიციები.²¹

²⁰ Political and Economic situation 2023 - <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/czech-republic/political-and-economic-situation>

²¹ Czech republic overview - <https://www.ebrd.com/where-we-are/czech-republic/overview.html>

თავი 5

ქვეყნის მეურნეობის სექტორული ანალიზი

პირველადი სექტორი - ჩეხეთის სოფლის მეურნეობას მრავალსაუკუნოვანი ტრადიცია აქვს, რომელიც არა მხოლოდ გარანტირებული იყო ერის თვითკმარობის ძირითადი საკვებით, არამედ ასევე გახდა მსოფლიოს ეს ცენტრალური ევროპული კუთხე, ცნობილი საზღვარგარეთ. როგორცაა რძე, მარცვლეული, შაქარი და ალაო ეს ყველაფერი დიდი ხანია ამტკიცებს თავს სოფლის მეურნეობის ექსპორტად.

სასოფლო-სამეურნეო მეწარმეები ახლა ჩეხეთის რესპუბლიკაში აწარმოებენ დაახლოებით 4264 ათას ჰექტარს სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწას, ქვეყნის მთლიანი ფართობის დაახლოებით ნახევარს (54%). ქვეყნის მოსახლეობის ერთ წევრზე 0,42 ჰექტარი სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწაა, აქედან 0,30 ჰექტარი სახნავი მიწა არის (დაახლოებით ევროპის საშუალო მაჩვენებელი). ჩეხეთის რესპუბლიკის მესამედზე მეტი ტყის ფონდის მიწებისგან შედგება. 1995 წლიდან დაფიქსირდა სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის კლება 15 ათასი ჰექტარით და 16 ათასი ჰექტარი ტყის ზრდა. მაშინ, როცა ბოლო ათწლეულების განმავლობაში სახნავი მიწების ფართობი კლებულობს, უძრავი ქონების კადასტრში მუდმივი ბალახის სახით რეგისტრირებული მიწის ფართობი 71 ათასი ჰექტარით გაიზარდა. სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის უმეტესი ნაწილი ამჟამად ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს ეკუთვნის. 50 ჰექტარზე მეტი სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების საწარმოები სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის მთლიანი ფართობის 92.2%-ს იკავებს. სოფლის მეურნეობა აღარ არის მხოლოდ საკვების წარმოებისთვის, მაგრამ ახლა მნიშვნელოვან სოციალურ და გარემოსდაცვით ფუნქციას იკავებს. სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობა სოფლის გარემოს თანდაყოლილი, აუცილებელი ელემენტია, რომელიც იმსახურებს ზრუნვას და მხარდაჭერას.²²

მეორადი სექტორი - სამშენებლო ინდუსტრია ჩეხეთის ეკონომიკის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი საყრდენია. იგი წარმოადგენს მთლიანი ჩეხეთის ეკონომიკის წარმოების 7%-ს და ყველა დასაქმებული ადამიანის 8%-ზე მეტი მუშაობს ამ სფეროში.

²² Agriculture in The Czech Republic -

https://www.mzv.cz/telaviv/en/economy_and_trade/agriculture_in_the_czech_republic/index.html

სამშენებლო ინდუსტრიაში გამოიყენება მრავალფეროვანი მასალების, პროდუქტებისა და ტექნოლოგიების ფართო სპექტრი. ესენია, მაგალითად, შესაკრავები, საიზოლაციო მასალები, კერამიკული ფილები, გადახურვა, სტრუქტურული ჩარჩოები, სამშენებლო ქიმიკატები, იატაკები, ფანჯრები, კარები, დაჩრდილვის ტექნიკა, სამშენებლო მანქანები და მრავალი სხვა. მ სექტორში ჩართული ჩეხური კომპანიები კონკურენტუნარიანები არიან თავიანთი პროდუქტებით ასევე გლობალურ დონეზე.²³

წარმოების ინდუსტრია ჩეხეთის ეკონომიკის მთავარი საყრდენია. მაღალტექნოლოგიური ინჟინერიის, მანქანათმშენებლობისა და ავტომობილების ინჟინერიის შესანიშნავი შედეგია. ჩეხეთი არის მე-12 უმსხვილესი ავტომობილების ექსპორტიორი მსოფლიოში და დასაქმებულია 150 000-ზე მეტი ადამიანი. სტატისტიკა აჩვენებს, რომ 2010 წელს საავტომობილო ინდუსტრიის პროდუქციის 54.2% ექსპორტირებული იყო გერმანიაში, პოლონეთსა და სლოვაკეთში. მთელი ჩეხეთის ექსპორტის 50%-ზე მეტი საავტომობილო პროდუქციაა და ინდუსტრიაში 120 ათასზე მეტი ადამიანია დასაქმებული. რეგიონში ავტომობილების უმსხვილესი მწარმოებლებია Škoda Auto (ფოლკსვაგენის ჯგუფი), TPCA (Toyota/PSA ერთობლივი საწარმო) და Hyundai Motor Manufacturing Czech.²⁴

მესამე/მეოთხე სექტორი - ჩეხეთის საბანკო სექტორი შედარებულია დასავლეთ ევროპის მსგავსი ზომის ეკონომიკებთან. უცხოური და მსხვილი ადგილობრივი ბანკები გვთავაზობენ პროდუქტებისა და სერვისების მრავალფეროვან ასორტიმენტს, მათ შორის საინვესტიციო ბანკს, საინვესტიციო ფონდებს და საკონსულტაციო მომსახურებას, საბროკერო, დაზღვევას, საპენსიო ფონდებს და ლიზინგის სხვა სერვისებს შორის. ჩეხეთის ეროვნული ბანკი ზედამხედველობას უწევს საბანკო სექტორს.²⁵

საცალო ვაჭრობა ჩეხეთის რესპუბლიკაში 2023 წლის აპრილში 7,7 პროცენტით შემცირდა, რაც წინა თვეში 8,1 პროცენტთან ვარდნის შემდეგ იყო. ეს იყო ზედიზედ თორმეტი თვე საცალო ვაჭრობის კლება, რადგან გაყიდვები შემცირდა საკვებზე, სასმელებსა და

²³ Czech Exports sectors - <https://www.czechtradeoffices.com/en/about-us/czech-export-sectors>

²⁴ the biggest industries in the czech republic - <https://www.worldatlas.com/articles/what-are-the-biggest-industries-in-the-czech-republic.html>

²⁵ Banking system - <https://www.privacyshield.gov/article?id=Czech-Republic-Banking-Systems>

თამბაქოზე (-9,3 პროცენტი) და არასასურსათო პროდუქტებზე (-7,1 პროცენტი). იმავდროულად, გაყიდვები გაიზარდა ავტომობილების საწვავზე (6,9 პროცენტი).²⁶

ჩეხეთის რესპუბლიკაში დასაქმებულთა დაახლოებით 60% მუშაობს მომსახურების სექტორში. დასაქმებულთა ეს პროცენტი მიუთითებს რომ ქვეყანა არის მაღალგანვითარებული. საავტომობილო ინდუსტრიაში კონკურენციის მატებასთან ერთად, როგორცაა იაპონია, გერმანია და მექსიკა, მომსახურების სექტორი გახდა ჩეხეთის რესპუბლიკისთვის ყველაზე პროდუქტიული. მომსახურების სექტორში ყურადღება გამახვილებულია კვლევასა და განვითარებაზე, ICT და პროგრამული უზრუნველყოფის შემუშავებაზე, ნანოტექნოლოგიაზე, უძრავ ქონებაზე, კონსულტაციაზე, ბიზნესზე (როგორცაა ფინანსები). (იხილეთ დანართი #6).

2023 წლის 1-ლ მეოთხედში ჩეხეთს ყავდა 3,7 მილიონი სტუმარი, აქედან 2,1 მლნ იყო შიდა ტურისტი ხოლო დანარჩენი უცხოეთიდან ჩამოსულები. 2023 წლის პირველ მეოთხედში ჩეხეთის რესპუბლიკის ყველაზე მონახულებადი რეგიონები იყო, გარდა პრადისა და კარლოვარსკის რეგიონისა, ასევე კრალოვეჰრადეცკის რეგიონი და ლიბერეცკის რეგიონი. იმ რეგიონებში, სადაც დამახასიათებელი სამთო ტურიზმია, შიდა სტუმრების რაოდენობა განსახლების დაწესებულებებში ყოველწლიურად შემცირდა. მაცხოვრებლების ჩამოსვლის რიცხვი შემცირდა იქ 5%-ზე მეტით, ხოლო შიდა კლიენტების ღამისთევა შემცირდა 7%-ით კრალოვეჰრადეცკის რეგიონში და 8,5%-ით ლიბერეცკის რეგიონში. ასევე ცენტრალურ და აღმოსავლეთ მორავიაში შემცირდა განსახლებულთა რაოდენობა. „კოვიდ კრიზისის შემდეგ სტუმრების რაოდენობა თანდათან იზრდებოდა; თუმცა, ის ჯერ კიდევ არ იყო იმავე დონეზე 2019 წელთან შედარებით. განსახლების დაწესებულებების ოპერატორებს მაინც აკლდათ კლიენტების მეხუთედი საზღვარგარეთიდან, რომლებიც კრიზისამდე ჩეხეთში ჩადიოდნენ“, - განაცხადა პაველ ვანჩურა, ტურიზმის და განყოფილების ხელმძღვანელი. ამის შესახებ CZSO-ს გარემოსდაცვითი სტატისტიკის განყოფილებაში აცხადებენ.²⁷

ჩეხეთის განათლების სისტემა ეფუძნება ხანგრძლივ ტრადიციას, რომელიც დაიწყო 1774 წლიდან, როდესაც დაწესდა სავალდებულო სიარული სკოლაში. ამჟამად ქვეყანაში

²⁶ Retail sales - <https://tradingeconomics.com/czech-republic/retail-sales-annual>

²⁷ tourism 2023 - <https://www.czso.cz/csu/czso/ari/tourism-1-quarter-of-2023>

წიგნიერების მაჩვენებელი 99%-ზე მეტია. ბავშვები იწყებენ სკოლამდელი აღზრდიდან და აგრძელებენ დაწყებით, საშუალო, და იწყებენ საუნივერსიტეტო განათლებას.²⁸

მიუხედავად იმისა, რომ ჩეხეთი ბევრად ნაკლებს ხარჯავს ჯანმრთელობაზე, ვიდრე ევროკავშირის სხვა ქვეყნები, მისი ჯანდაცვის სისტემა უზრუნველყოფს სარგებლის ფართო პაკეტს და სამედიცინო მომსახურების დაუკმაყოფილებელი საჭიროებები დაბალია. 2020 წელს ჩეხეთში სიცოცხლის ხანგრძლივობა ორ წელზე მეტი იყო და დაბალი იყო ევროკავშირის საშუალო მაჩვენებელზე, COVID-19-ის პანდემიამ გამოიწვია დროებითი შემცირება 2019 წელთან შედარებით ერთი წლით. პანდემიის პასუხმა ხაზი გაუსვა კრიზისების მზადყოფნისა და სამუშაო ძალის შესაძლებლობების გაუმჯობესების სფეროებს, განსაკუთრებით. ჩეხეთის ჯანდაცვის ხარჯები 2019 წელს შეადგენდა მშპ-ს 7,8%-ს და 2 362 ევროს ერთ სულ მოსახლეზე - ორივე არსებითად დაბალია ევროკავშირის საშუალო მაჩვენებელზე (9,9% და 3 521 ევრო). ჯანდაცვის ხარჯების უმეტესი ნაწილი ფინანსდება სახელმწიფო წყაროებიდან, ძირითადად, სავალდებულო დაზღვევის სისტემის მეშვეობით. ჩეხეთმა მნიშვნელოვნად გაზარდა სახელმწიფო ბიუჯეტიდან სადაზღვევო სისტემაში შენატანები პანდემიასთან დაკავშირებული თითქმის ყველა ხარჯის დასაფარად.²⁹

დღესდღეობით ჩეხეთიდან სამედიცინო აღჭურვილობის ექსპორტი მნიშვნელოვანი ზრდით გამოირჩევა. ჩეხური კომპანიები იღებენ სრულყოფილ პროფესიონალურ შეკვეთებს. ამ სექტორს აქვს ინოვაციების მაღალი წილი და ამ სექტორის მრავალი კომპანია აფინანსებს საკუთარ კვლევებს, თანამშრომლობს სამეცნიერო დაწესებულებებთან და უნივერსიტეტებთან. გარდა ამისა, ახალი ტექნოლოგიების გათვალისწინებით, უნდა აღვნიშნოთ, რომ არსებობენ ჩეხური კომპანიები, რომლებიც აწარმოებენ ნანობოჭკოებს სამედიცინო მიზნებისთვის და უფრო მეტიც, ჩეხეთი არის ელექტრონული მიკროსკოპების მნიშვნელოვანი მწარმოებელი.³⁰

---

²⁸ Education system in the Czech Republic - https://www.mzv.cz/washington/en/culture_events/education/education_system_in_the_czech_republic/index.html

²⁹ czechia country health profile 2021 - https://health.ec.europa.eu/system/files/2021-12/2021_chp_cs_english.pdf

³⁰ Czech Exports sectors - <https://www.czechtradeoffices.com/en/about-us/czech-export-sectors>

თავი 6

ჩეხეთის ადგილი გლობალურ სისტემებში და სტრუქტურებში

ადამიანური განვითარების ინდექსი (HDI) არის სტატისტიკა, რომელიც აერთიანებს სიცოცხლის ხანგრძლივობას, განათლების დონეს და მშპ ერთ სულ მოსახლეზე. ქვეყნები, რომელთა ქულები 0,700-ზე მეტია, განიხილება განვითარების მაღალ დონეზე, იმ ქვეყნებთან შედარებით, რომლებსაც დაბალი ქულა აქვთ. ჩეხეთის ქულა 1990 წლიდან 2021 წლამდე მინიმალური ქულა იყო 1991წელს 0.726, ხოლო 2020 წელს 0.9 მაქსიმუმი. არსებული მონაცემები აჩვენებს რომ ჩეხეთის HDI ქულა გაიზარდა 0.742-დან 0.889-მდე, რაც იმას ნიშნავს, რომ ქვეყანამ მიაღწია განვითარების ძალიან მაღალ დონეს. თუ შევადარებთ ჩეხეთს თავის სწორ სხვა ქვეყანს მაგალითად გერმანიას, ვნახავთ რომ ჩეხეთის რესპუბლიკის ადამიანური განვითარების ინდექსი გაიზარდა 0,82-დან 2002 წელს და 0,89-მდე 2021 წელს, საშუალო წლიური ტემპით 0,42%. ხოლო გერმანიის ადამიანური განვითარების ინდექსი გაიზარდა 0,89-დან 2002 წელს 0,94 - მდე 2021 წელს, საშუალო წლიური ტემპით 0,30%-ით. გამოდის გერმანიაც არის მაღალ განვითარებული სახელმწიფო, მაგრამ გერმანიის წლიური საშუალო მატება ნაკლებია ჩეხეთზე. ³¹

ეკონომისტის დაზვერვის განყოფილება (EIU), ეკონომისტების ჯგუფის - კვლევითი განყოფილება, რომელიც აქვეყნებს ყოველკვირეულ გაზეთს The Economist, წერია რომ გაზარდა ჩეხეთის რეიტინგი 2022 წლის დემოკრატიის ინდექსში 2021 წელთან შედარებით ოთხი ადგილით. როგორც ცნობილია ინდექსი აფასებს დემოკრატიის მდგომარეობას მსოფლიოს 167 ქვეყანაში და ტერიტორიებზე ქულების მინიჭებით, ოთხ კატეგორიად დაყოფით - სრული დემოკრატიები, ხარვეზიანი დემოკრატიები, ჰიბრიდული რეჟიმები და ავტორიტარული რეჟიმები. ჩეხეთი მიეკუთვნება, როგორც "დემოკრატია ხარვეზებით", მაგრამ საბერძნეთთან ერთად ყველაზე მაღალი ქულა აქვს ქვეყნების ამ ჯგუფში. ჩეხეთმა გააუმჯობესა რეიტინგი დაიკავა 25-ე ადგილი და მიიღო

---

³¹ Czechia: human development - https://www.theglobaleconomy.com/Czech-Republic/human_development/#:~:text=The%20latest%20value%20from%202021,to%20compare%20trends%20over%20time.

7,97 ქულა, სადაც "სრული დემოკრატიის" კლასიფიკაციაში გადასასვლელად საჭიროა რვაზე მაღალი ქულა.³²

2023 წლის მსოფლიო ბედნიერების ანგარიშის მიხედვით, ჩეხეთი მე-18 ყველაზე ბედნიერი ქვეყანაა მსოფლიოში 110-დან. მოხსენება დაემთხვა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეის 66/281 რეზოლუციის მიღების ათი წლის იუბილეს, რომლითაც 20 მარტი ყოველწლიურად ბედნიერების საერთაშორისო დღედ გამოცხადდა. ხოლო გერმანია ბედნიერების ინდექსით 16 ადგილს იკავებს.³³

ბიზნესის კეთების სიმარტივის ინდექსი განიხილავს ქვეყნებს იმის მიხედვით, თუ რამდენად ხელსაყრელია მარეგულირებელი გარემო ბიზნესის ფუნქციონირებისთვის საკუთრების უფლებების უფრო ძლიერი დაცვისთვის. მაღალი რანგის მქონე ეკონომიკებს (1-დან 20-მდე) აქვთ უფრო მარტივი და მეგობრული რეგულაციები ბიზნესისთვის. მსოფლიო ბანკის უახლესი წლიური რეიტინგის მიხედვით, ჩეხეთი 190 ქვეყანას შორის 41-ე ადგილზეა ბიზნესის კეთების სიმარტივით. ჩეხეთის რესპუბლიკის წოდება 2019 წელს 41-ზე გადაინაცვლა ანუ გაუარესდა 2018 წლის 35-დან. რაც შეეხება გერმანიას ბიზნესის კეთების სიმარტივის ინდექსით გლობალურ სიაში არის 21 ადგილზე, რაც გულისხმობს იმას რომ ხელსაყრელი გარემო აქვს ბიზნესის ფუნქციონირებისთვის ჩეხეთთან შედარებით.³⁴

ჩეხეთი არის ყველა მნიშვნელოვანი და რეგიონალურად შესაბამისი საერთაშორისო ორგანიზაციის წევრი, რომლებიც ორიენტირებულია პოლიტიკურ, ჰუმანიტარულ და ეკონომიკურ განვითარებაზე. 1995 წლის 21 დეკემბერს ჩეხეთი ოფიციალურად შეუერთდა ეკონომიკური განვითარების ორგანიზაციის საქმიანობას, მაგრამ ინტენსიური თანამშრომლობა უკვე დაწყებული იყო შესვლამდე რამდენიმე წლით ადრე. 1990-1991 წლებში, როდესაც ჩეხეთმა დაიწყო საბაზრო ეკონომიკის დანერგვა, OECD-მა

---

³² Anna fodor 2023, Czechia rises in The Economist's democracy ranking - <https://english.radio.cz/czechia-rises-economists-democracy-ranking-8774221>

³³ Thomas Smith 2023, Czechia among world's top 20 happiest countries - <https://www.expats.cz/czech-news/article/happier-than-spain-france-and-the-uk-czechia-in-top-20-world-s-happiest-countries#:~:text=Czechia%20is%20the%2018th%2Dhappiest,as%20International%20Day%20of%20Happiness>.

³⁴ Germany's Ease of Doing Business - <https://www.worldeconomics.com/ESG/Governance/Ease-of-Doing-Business/Germany.aspx#:~:text=Germany%20has%20a%20Ease%20of,150%20in%20the%20global%20listings>.

ცენტრალური ევროპის ქვეყანას მიაწოდა მნიშვნელოვანი მონაცემთა ბაზები, ანალიზი და კონსულტაციები პროგრამის პარტნიორები ტრანსფორმაციაში.

1999 წლის 12 მარტს ჩეხეთი შევიდა ნატოს უსაფრთხოების გაერთიანებულ სისტემაში, რომელიც გათვალისწინებული იყო 1990-იანი წლების დასაწყისიდან.

2004 წლის 1 მაისს ჩეხეთის რესპუბლიკის ინტერესი გაწევრიანდეს ევროკავშირში გაწევრიანების კრიტერიუმების შესრულების შემდეგ გაჩნდა კავშირის ყველაზე დიდი გაფართოების დროს 15-დან 25 წევრ ქვეყანამდე. 2007 წლის 21 დეკემბერს ჩეხეთი შენგენის ზონის ნაწილი გახდა.³⁵

დასკვნა

საბოლოოდ, მინდა მოკლედ ავხსნა, რომ არსებულ ნაშრომში ჩეხეთის საზოგადოებრივი - გეოგრაფიული მხარე. საუბარია არის ქვეყნის ადგილმდებარეობაზე, მის წარმოშობაზე, როგორი იყო ჩეხეთის ეკონომიკა გასული საუკუნის მეორე ნახევარში და როგორია დღეს; ასევე განხილულია ქვეყნის მოსახლეობის დინამიკა, როგორ იცვლებოდა წლების მანძილზე და დღეს რა შედეგამდგა მისული მოსახლეობის რაოდენობა. როგორია სიკვდილიანობის და შობადობის მაჩვენებელი, ფერტილობის მაჩვენებელი. ასევე არის ინფორმაცია თუ რა ბუნებრივ რესურსებს ფლობს სახელმწიფო და როგორია მათი ექსპორტი. რა არის სახელმწიფოს მთავარი შემოსავლის წყარო. რომელ გლობალურ ორგანიზაციებშია გაწევრიანებული და როგორია ქვეყნის ადგილი გლობალურ სისტემაში.

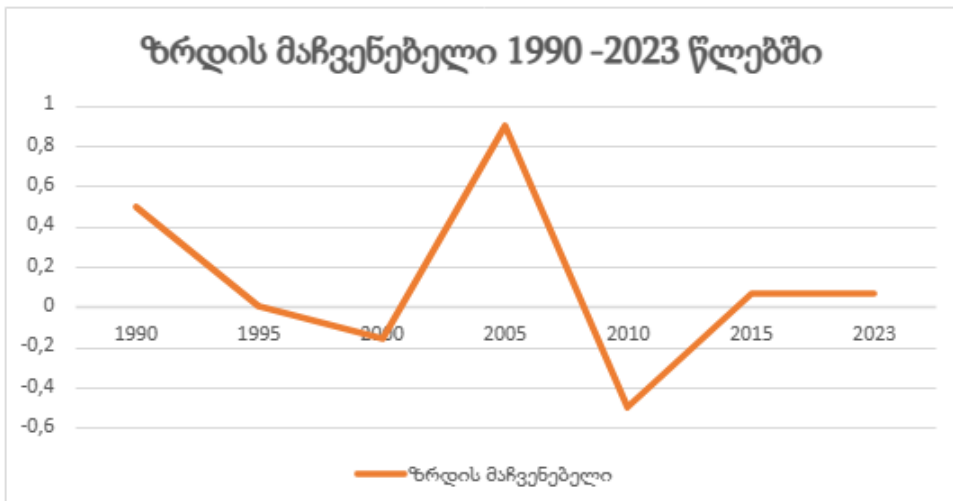
---

³⁵ Membership in international organizations -

https://www.mzv.cz/manila/en/information_about_the_czech_republic/membership_in_international_1/index.html

დანართი

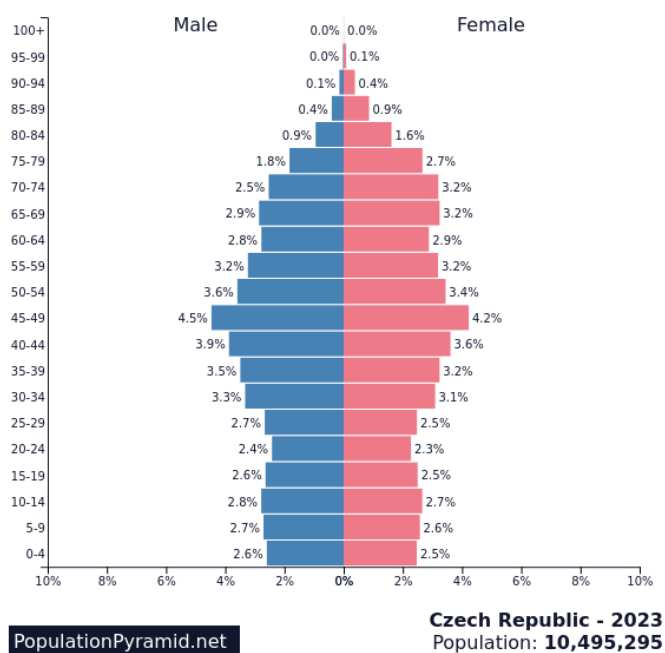
დანართი #1: ჩეხეთის მოსახლეობის ზრდა 1990 წლიდან 2023 წლამდე % -ში

შექმნილია ავტორის მიერ

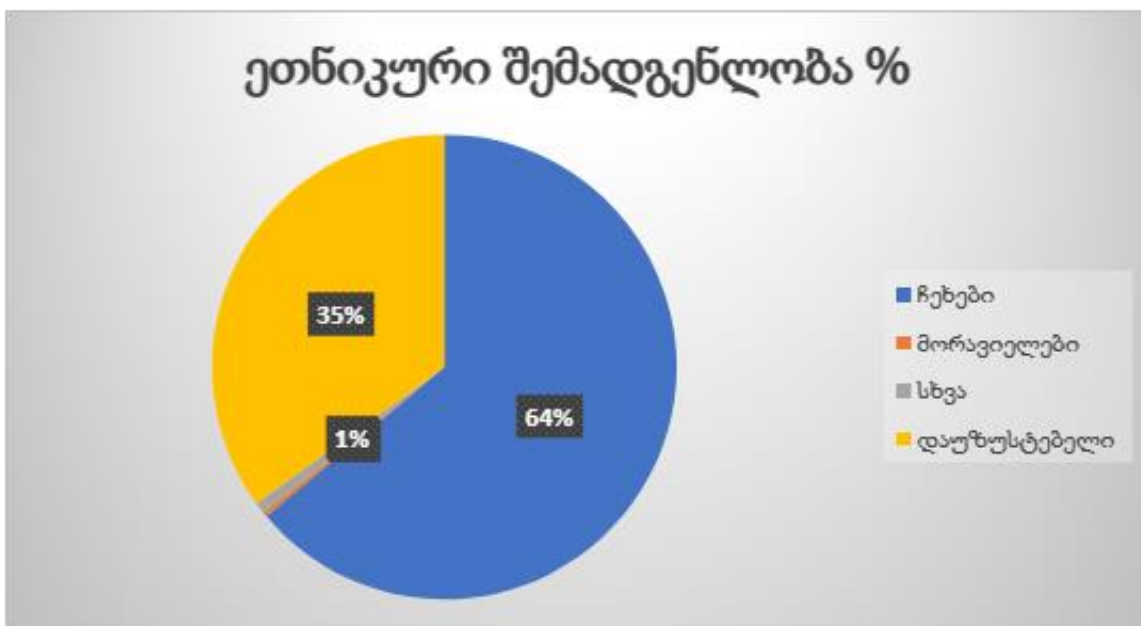
წყარო: https://countrymeters.info/en/Czech_Republic

დანართი # 2: სქესობრივ ასაკობრივი პირამიდა ჩეხეთის

დანართი #3: ეთნიკური შემადგენლობა ჩეხეთის

შექმნილია ავტორის მიერ

წყარო: Czech population - <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/czechia/#military-and-security>

დანართი #4: ურბანიზაცია, დიდი ქალაქები 2023

პრაღა	1 165 581
ბრნო	369 559
ოსტრავა	313 088

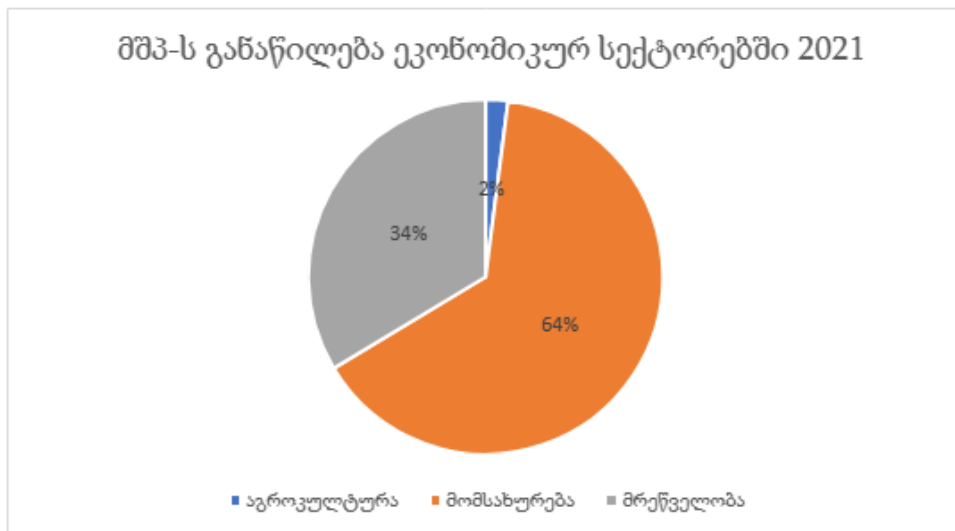
წყარო: <https://www.worldometers.info/demographics/czechia-demographics/#urb>

დანართი #5

ინდიკატორები	2022	2023	2024
მშპ ზრდა % ში	2,5	0,2	2,6
ინფლაცია % ში	14,8	11,9	3,4
უმუშევრობა % ში	2,2	2,8	2,6
სამთავრობო ვალი % მშპ-ში	-3,6	-3,6	-3,2
მიმდინარე ანგარიშის ნაშთი % მშპ-ში	-5,4	-2,5	-0,7

წყარო: https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-surveillance-eu-economies/czechia/economic-forecast-czechia_en

დანართი #6: ჩეხეთის რესპუბლიკის მშპ-ს განაწილება ეკონომიკურ სექტორში 2021 %
ში

შექმნილია ავტორის მიერ

წყარო: <https://www.statista.com/statistics/369830/share-of-economic-sectors-in-the-gdp-czech-republic/#:~:text=Share%20of%20economic%20sectors%20in%20the%20GDP%20of%20Czechia%202021&text=In%202021%2C%20the%20share%20of,sector%20contributed%20about%2058.75%20percent.>

გამოყენებული ლიტერატურა

- Adam J, SOCIAL COSTS OF TRANSFORMATION TO A MARKET ECONOMY IN POST-SOCIALIST COUNTRIES
- Bartonova, D 2009 - Development of national structure of population in the Czech Republic and impact of international migration of foreigners after 1990 - https://karolinum.cz/data/clanek/9164/geographica_1-2_09.145-158.pdf
- Benáček V 2001 HISTORY OF CZECH ECONOMIC AND POLITICAL ALIGNMENTS VIEWED AS A TRANSITION - <https://benacek.net/hist%20kniha2.pdf>
- Maier, K. (2023): [Czech Republic](https://www.arl-international.com/knowledge/country-profiles/czech-republic) - <https://www.arl-international.com/knowledge/country-profiles/czech-republic>
- Smith T, 2023, Czechia among world's top 20 happiest countries - <https://www.expats.cz/czech-news/article/happier-than-spain-france-and-the-uk-czechia-in-top-20-world-s-happiest-countries#:~:text=Czechia%20is%20the%2018th%2Dhappiest,as%20International%20Day%20of%20Happiness>
- MAP OF CZECHIA - <https://geology.com/world/czech-republic-satellite-image.shtm>
- A Brief History of the Czech Republic - [https://www.czechuniversities.com/article/a-brief-history-of-the-czech-republic#:~:text=On%20January%201%2C%201993%2C%20Czechoslovakia,and%20the%20EU%20\(2004\)](https://www.czechuniversities.com/article/a-brief-history-of-the-czech-republic#:~:text=On%20January%201%2C%201993%2C%20Czechoslovakia,and%20the%20EU%20(2004))
- Natural Resources of Czech republic 2019 - <https://www.worldatlas.com/articles/what-are-the-major-natural-resources-of-the-czech-republic.html#:~:text=The%20country%20is%20blessed%20with,and%20coal%20among%20many%20others>
- Population: demographic situation, languages and religions, 2023, 7 february - <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/czech-republic/population-demographic-situation-languages-and-religions>
- Czech Republic population, 2023 - https://countrymeters.info/en/Czech_Republic
- Czech population - <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/czechia/#military-and-security>
- Census 2021 - <https://www.scitani.cz/results>
- Largest cities in Czechia - <https://www.worldometers.info/demographics/czechia-demographics/#median-age>

- Demografic population agien 2023 - <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/czech-republic/population-demographic-situation-languages-and-religions>
- Czech Republic Economy stats - <https://www.nationmaster.com/country-info/profiles/Czech-Republic/Economy>
- Political and Economic situation 2023 - <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/czech-republic/political-and-economic-situation>
- Czech republic overview - <https://www.ebrd.com/where-we-are/czech-republic/overview.html>
- Agriculture in The Czech Republic - https://www.mzv.cz/telaviv/en/economy_and_trade/agriculture_in_the_czech_republic/index.html
- Czech Exports sectors - <https://www.czechtradeoffices.com/en/about-us/czech-export-sectors>
- the biggest industries in the czech republic - <https://www.worldatlas.com/articles/what-are-the-biggest-industries-in-the-czech-republic.html>
- Banking system - <https://www.privacyshield.gov/article?id=Czech-Republic-Banking-Systems>
- Re tourizm 2023 - <https://www.czso.cz/csu/czso/ari/tourism-1-quarter-of-2023>
- tail sales - <https://tradingeconomics.com/czech-republic/retail-sales-annual>
- Education system in the Czech Republic - https://www.mzv.cz/washington/en/culture_events/education/education_system_in_the_czech_republic/index.html
- czechia country health profile 2021 - https://health.ec.europa.eu/system/files/2021-12/2021_chp_cs_english.pdf
- Czech Exports sectors - <https://www.czechtradeoffices.com/en/about-us/czech-export-sectors>
- Czechia: human development - https://www.theglobaleconomy.com/Czech-Republic/human_development/#:~:text=The%20latest%20value%20from%202021,to%20compare%20trends%20over%20time.
- Anna fodor 2023, Czechia rises in The Economist's democracy ranking - <https://english.radio.cz/czechia-rises-economists-democracy-ranking-8774221>
- 34 Germany's Ease of Doing Business - <https://www.worldeconomics.com/ESG/Governance/Ease-of-Doing-Business/Germany.aspx#:~:text=Germany%20has%20a%20Ease%20of,150%20in%20the%20global%20listings.>

- Membership in international organizations -

https://www.mzv.cz/manila/en/information_about_the_czech_republic/membership_in_international_1/index.html